

Поради батькам, майбутніх першокласників

Готовність дитини до навчання у школі

«Роки чудес» - так називають дослідники перші п'ять років життя дитини. Закладені в цей час емоційне ставлення до життя, до людей, наявність або відсутність стимулів до інтелектуального розвитку визначають подальшу поведінку та спосіб мислення людини.

Перехід дитини з дитячого садка у школу є важливим етапом її життя, який пов'язаний не лише зі зміною середовища її розвитку, а й із відповідними процесами самоусвідомлення, із зіткненням з новими проблемами, відкриттям у собі нових можливостей тощо. Одним дітям це додає піднесеного настрою, відчуття виходу на новий життєвий щабель, іншим вселяє ностальгію за звичним життям у дитячому садку, часто породжує стресові стани. Тому дуже важливо, щоб у дошкільному закладі, в сім'ї допомогли дитині усвідомити, що дитячий садок і школа є ланками єдиної системи освіти і виховання, а все те, що чекає дитину у школі, є продовженням того, чим займалася, що опановувала вона раніше. Не менш важливо, щоб із перших днів перебування в школі вона на конкретних реаліях переконувалася в цьому. Все це можливе за дотримання принципу наступності дошкільної та початкової освіти.

Готовність дітей до шкільного навчання

Одним із обов'язків сім'ї і дошкільних установ є підготовка дітей до школи, від чого залежатимуть їхні успіхи в навчанні, подальший розвиток. Як правило, діти, які у старших дошкільних групах розуміють, що їх чекає у школі, володіють необхідними для навчання у ній навичками, легко вживаються у шкільне середовище. Однак не всі з них безболісно долають цей етап, що проявляється передусім у незадовільній їх успішності. Причина цього здебільшого в психологічній невідповідності до навчання в школі. Готовність до шкільного навчання водночас є проблемою соціальної зрілості дитини. Адже, йдучи до школи, вона опиняється в реальній соціальній позиції, вперше отримавши право і опинившись перед обов'язком здійснення суспільної за змістом і формою діяльності, якою є навчання.

Готовність до навчання у школі є інтегративною характеристикою психічного розвитку дитини, яка охоплює компоненти, що забезпечують її успішну адаптацію до умов і вимог школи. Цей феномен постає як загальна (психологічна) і спеціальна готовність до навчання у школі, в якій розкриваються рівні розвитку тих психологічних якостей, що найбільше сприяють нормальному входженню у шкільне життя, формуванню навчальної діяльності.

Основними компонентами загальної (психологічної) готовності до школи є:

1. Мотиваційна готовність до навчання у школі. Виявляється у прагненні дитини до навчання, бути школярем; у достатньо високому рівні пізнавальної діяльності ; у володінні елементами навчальної діяльності; у певному рівні соціального розвитку. Все це забезпечує психологічні передумови включення дитини в колектив класу, свідомого, активного засвоєння навчального матеріалу, виконання різноманітних шкільних обов'язків. Свідченням мотиваційної готовності є наявність у дитини бажання йти до школи і вчитися, сформованість позиції майбутнього школяра. Якщо в дитини сформувалися адекватні уявлення про школу, вимоги до нової поведінки, вона не відчуватиме труднощів у прийнятті нової позиції, легко засвоюватиме норми і правила навчальної діяльності та поведінки в класі, взаємини з учителем і школярами.

2. Емоційно-вольова готовність до навчання в школі. Засвідчує здатність дитини регулювати свою поведінку в різноманітних ситуаціях спілкування і спільної навчальної діяльності, виявляється у самостійності, зосередженості, готовності й умінні здійснювати необхідні вольові зусилля. Вимоги до позиції школяра ставлять дитину перед необхідністю самостійно і відповідально виконувати навчальні обов'язки, бути організованою й дисциплінованою, вміти адекватно оцінювати свою роботу. Тому цей вид психологічної готовності називають морально-вольовою, оскільки вона пов'язана із сформованістю особистісної позиції дитини, з її здатністю до управління власною поведінкою. Йдеться про вміння дотримуватися правил, виконувати вимоги вихователя, гальмувати афективні імпульси, виявляти наполегливість у досягненні мети; уміння довести до кінця розпочату справу, навіть якщо вона не зовсім приваблива для дитини.

3. Розумова готовність дитини до навчання в школі. Виявляється у загальному рівні її розумового розвитку, володінні вміннями і навичками, які допоможуть вивчати передбачені програмою предмети. Загалом розумова готовність дитини до навчання у школі охоплює її загальну обізнаність з навколишнім світом, елементи світогляду; рівень розвитку пізнавальної діяльності і окремих пізнавальних процесів (мовлення, пам'яті, сприймання, мислення, уяви, уваги); передумови для формування навчальних умінь і загалом навчальної діяльності.

Формування умінь навчальної діяльності забезпечує дитині високий рівень здатності до навчання, тобто до виокремлення навчального завдання і вміння перетворити його на самостійну мету діяльності. Це вимагає від дитини здатності аналізувати, шукати причини змін у предметах і явищах тощо.

4. Психологічна готовність до спілкування та спільної діяльності. Це важливе новоутворення обумовлене зміною провідних типів діяльності, переходом від сюжетно-рольової гри до навчальної діяльності. Дитина, у якої не сформовані компоненти психологічної готовності до спілкування та спільної діяльності, відчуватиме такі типові труднощі у навчанні, як: нерозуміння позиції вчителя, невміння слухати товариша, узгоджувати спільні з класом дії, завищена самооцінка та ін.

Загалом, психологічна готовність є цілісним станом психіки дитини, що забезпечує успішне прийняття нею системи вимог школи і вчителя, успішне оволодіння новою для неї діяльністю та новими соціальними ролями.

Адаптація до шкільного навчання

Критерієм нормальної адаптованості дитини до шкільного навчання є її позитивне ставлення до школи, розуміння пояснюваного вчителем навчального матеріалу, самостійність, здатність зосереджувати увагу при виконанні завдань, охоче виконання громадських обов'язків і доброзичливе ставлення до однокласників. Усе це засвідчує належну ефективність процесу соціально-психологічної адаптації до школи - активного пристосування дитини до класу, вчителя, свого місця у школі.

Високий рівень адаптації дитини забезпечують виховання її у повній сім'ї, у якій нема конфліктних ситуацій; належний рівень освіти батька й матері, правильні методи виховання у сім'ї; позитивне ставлення до дітей вихователя старшої (підготовчої до школи) групи; позитивне ставлення до дітей учителя першого класу; функціональна готовність дитини до навчання у школі; сприятливий статус дитини у групі до вступу в перший клас; задоволеність спілкуванням із дорослими; адекватне усвідомлення свого становища в групі однолітків. З урахуванням цього грузинський педагог-новатор Шалва Амонашвілі стверджував, що дітей-шестиліток потрібно готувати не просто до школи (навчання читання, письмо, лічба), а готувати до ролі учнів, щоб вони розуміли свою нову позицію, нову роль вчителя, значення і зміст його вимог і оцінок.

Про наявність внутрішньої позиції школяра свідчать позитивне ставлення до вступу в школу як до природного і обов'язкового явища в своєму житті; уявлення про школу та шкільний зміст занять, інтерес до занять з навчання грамоти і лічби; надання переваги колективним заняттям над індивідуальними; позитивне ставлення до вимог дисциплінованої поведінки, очікування оцінки; визнання авторитету вчителя.

Період соціально-психологічної адаптації триває від 10-18 днів до 1-3 місяців і супроводжується змінами в емоційній сфері дитини (зростання внутрішньої напруженості, рівня тривожності, імпульсивна взаємодія з дорослими тощо). Низький рівень адаптації проявляється у негативному ставленні до шкільного навчання, переважанні негативного настрою, відсутності інтересу до навчальних занять, недбалому виконанні завдань, небажанні самостійно працювати. Це засвідчує факт шкільної дезадаптації дитини - прояву психогенного формування особистості, що зумовлений особливостями її об'єктивного і суб'єктивного статусу в школі та сім'ї і може спричинити порушення навчальної діяльності в майбутньому.

Труднощі адаптації дитини до шкільного навчання зумовлені нерівномірністю розвитку пізнавальної сфери та довільної регуляції поведінки. Діти, які не встигають за шкільним ритмом, потребують особливої уваги, індивідуальної роботи вчителя. Складно адаптуються також діти з недорозвиненою дрібною моторикою. Нерідко вони відзначаються достатнім, навіть високим рівнем мовленнєво-розумових операцій, тому дорослі не відразу звертають увагу на їх труднощі в оволодінні письмом (С. Ладивір). Особливо важко першокласникам, які мають проблеми розвитку мовлення - порівняння, узагальнення, аналіз, розмірковування.

З огляду на це в роботі зі старшими дошкільниками вихователі повинні уважно аналізувати особливості їхнього розвитку, прогнозувати імовірні проблеми в школі, спрямовувати зусилля на розвиток їхніх знань, умінь і навичок, що максимально полегшило б адаптацію в шкільному середовищі.

Готуємо дитину до навчання в школі: поради батькам

1. Частіше розмовляйте у присутності дитини про школу, шкільне життя. Спрямовуйте дитину на серйозне ставлення до навчання.
2. Не приховуйте труднощів, які чекають малюка у школі, але формуйте у нього впевненість у їх подоланні.
3. Частіше звертайте увагу дитини на її зовнішній вигляд, хороші вчинки школярів.
4. Навчіть сина чи дочку найпростіших навичок самообслуговування (вмиватися, чистити зуби, одягатися, доглядати одяг, охайно їсти).
5. Привчіть дитину лягати спати та вставати у певний час (лягати спати не пізніше дев'ятої години вечора, вставати о сьомій годині ранку).
6. Заохочуйте малюка до малювання кольоровими олівцями, письма ручкою (написання паличок, кружечків, квадратиків).

7. Прищеплюйте дитині дбайливе ставлення до книжок, олівців, зошитів, фломастерів. Навчіть їх правильно гортати сторінки.
8. Не стримуйте інтерес до навчання, заохочуйте малюка до набуття знань, обміну враженнями від почутого, побаченого.
9. У будь-якій конфліктній ситуації не принижуйте гідності дитини, прагніть заохотити її до самовдосконалення.
10. Завжди прагніть підтримувати вихователя, вчителя, не критикуйте його в присутності дитини.

Готуємо руку дитини до письма. З чого починати?

Звісно з навчання письма - важливий крок у розвитку дитини. Його не можна розглядати ізольовано, а лише у взаємозв'язку з розвитком усного мовлення. І це не випадково, адже письмо, як і слухання й говоріння, є одним із видів мовленнєвої діяльності. Процес письма постійно супроводжується усним мовленням, оскільки дитина диктує собі те, що має записати. Якщо дошкільник має певні вади у вимові окремих звуків, це в майбутньому може негативно позначитися на письмі - спричинятиме помилки та пропуск і заміну літер. Тому розвиток усного мовлення є одним із пріоритетних напрямків підготовки руки дитини до письма.

Дослідження науковців свідчать про те, що рівень розвитку мовлення дітей залежить від ступеня сформованості дрібної моторики пальців рук. Недарма народна педагогіка впродовж багатьох століть зберігає значну кількість фольклорних творів, використання яких супроводжується активними рухами: «Сорока-ворона», «Пальчику, пальчику» тощо.

Рухи пальців і кисті руки розвиваються в дитини поступово протягом усього дошкільного життя. Однак, на момент вступу дитини до школи не завершується процес закріплення пальців кисті руки. Цим пояснюється невпевненість у рухах, дрижання пальців під час проведення прямих ліній, написання овалів та напівовалів, швидка втомлюваність. Труднощі, з якими стискається дитина під час письма, викликають у неї негативне ставлення до цієї діяльності. Тому дитина, яка робить лише перші кроки в набутті графічної навички письма, потребує постійної допомоги дорослого, адже саме він має перетворити складну для дитини діяльність на цікаву гру. Із чого тренування, з розминки, зі своєрідної зарядки для пальчиків. Ось наші рекомендації.

«БУДУ ВПРАВНИМ МУЗИКАНТОМ» - імітація гри на різних музичних інструментах (піаніно, скрипка, гітара, балалайка, бубон, флейта, сопілка, баян).

«ПАЛЬЧИКИ КРОКУЮТЬ» - імітація рухів для вимірювання довжини стола.

«УПІЙМАЮ - НЕ ВПУЩУ» - захопити і утримувати пальчиками будь-який предмет, іграшку.

«ПІДЙОМНИЙ КРАН» - перенести будь-який предмет кінчиками пальців з одного місця на інший.

«НАНИЖУ НАМИСТЕЧКО» - нанизати на ниточку намистинки.

«УМІЛІ РУЧКИ» - імітація рухів, які виконуються під час певної роботи (як бабуся ліпить вареники, як дідусь пиляє дрова, як мама пришиває гудзик, як тата керує машиною).

«ПАЛЬЧИКИ ТАНЦЮЮТЬ» - імітація пальчиками танцювальних рухів на столі.

Під час проведення тренувальних вправ слід пам'ятати, що вправлення стає цікавішим і ефективнішим, якщо набуває творчого характеру. Додавши трішки фантазії, руки дитини можна легко перетворити на казкових персонажів (лисичку, зайчика, вовка), на різноманітні предмети (будиночок, стіл, човник). Якщо ще й вивчити вірш і розіграти його за допомогою рук, то вже ніхто не згадає, що пальчикова гімнастика - це необхідна підготовча вправа для письма, оскільки дії з руками стають самостійними і мотивованими, підтримуються внутрішнім інтересом дитини до участі у своєрідній пальчиковій драматизації.

Після гімнастики слід виконати основні вправи - вправи з письма. Варто пам'ятати, що їх тривалість не повинна перевищувати 5 хвилин. Завдання батьків чи педагога під час організації та проведення їх полягає в пошуку додаткових стимулів, які б викликали в дітей інтерес і бажання виконувати непрості завдання. Таким стимулом, безперечно, можуть стати художні твори. Використання дитячої літератури в процесі підготовки до письма є необхідним засобом навчання, оскільки в школі під час виконання письмових вправ від дітей вимагається вміння уважно слухати, запам'ятовувати і відтворювати на папері сприйняту інформацію. Ось чому й підготовчі вправи з письма для дітей дошкільного віку повинні мати комплексний характер для розвитку всіх необхідних навичок.

Підготовка руки дитини до письма

Щоб дитина могла вільно оволодівати необхідними для письма навичками, потрібно дотримуватися певної послідовності. Для цього розроблено спеціальну систему вправ, розбиту на певні кроки. Тож завдяки такій системі роботи у майбутнього першокласника поступово сформуються необхідні навички для письма і, прийшовши до школи, він без особливих труднощів виконуватиме завдання у прописах.

Крок 1. Учимо дитину правильно сидіти.

Неправильна поза не лише нашкодить зору і поставі дитини, а й перешкоджатиме формуванню у неї правильних рухів, необхідних для письма. Дитина, сидячи у неправильній позі за столом, не зможе швидко навчитися писати. виправити ж неправильну позу, коли дитина вже звикне до неї, не просто важко, а практично неможливо.

Тому необхідно відразу привчати дошкільника дотримуватися таких нескладних правил:

- сидіти прямо;
- спиратися на спинку стільця;
- не спиратися грудьми на стіл;
- ноги тримати прямо, з упором на підлогу або підставку;
- тулуб і голову тримати рівно;
- обидві руки - на столі, при цьому лікті виступають за край столу;
- світло при роботі падає зліва (у шульг - справа).

Крок 2. Учимо дитину правильно розміщувати зошит і тримати ручку.

Від розміщення зошита на столі та уміння правильно тримати ручку залежить почерк та постава дитини. Тому цей етап потрібно твердо засвоїти.

Поради для праворукої дитини:

- зошит слід трохи нахилити вправо, щоб його нижній лівий край був на рівні середини грудей. Таке положення зошита дасть змогу вільніше пересувати руку вздовж рядка;
- зошит спочатку потрібно підтримувати лівою рукою знизу, а коли сторінку буде майже заповнено - зверху;
- ручку слід класти на лівий бік середнього пальця. Вказівним пальцем потрібно притримувати ручку згори, великим - з лівого боку. Усі три пальці мають бути злегка зігнуті. Вказівний палець не повинен прогинатися. Рука під час письма має спиратися на верхній суглоб загнутого всередину мізинця. Вказівний палець слід тримати на відстані 2 см від кінчика стержня.

Поради для ліворукої дитини:

- зошит слід розмістити ближче до лівої руки і трохи нахилити вправо;
- ручку потрібно брати трохи вище - на відстані 3-4 см від кінчика стержня. Вказівний палець потрібно практично не прогинати. Ручку слід класти плоскіше вздовж великого пальця. Кута між ручкою і кистю практично не повинно бути.

Крок 3. Учимо дитину малювати прямі лінії.

У 5-6 років, коли починається підготовка до письма, у дітей ще не сформовано поняття вгору і вниз, справа і зліва, посередині. Дитина має ці поняття у грі, без графічних рухів. Коли вона зрозуміє, слід запропонувати їй з'єднати точки за стрілочками у заданому напрямку вгору і вниз, справа і зліва.

Необхідно домагатися, щоб рух дійсно починався і закінчувався у заданій точці. Дошкільник має навчатися розрізняти, розуміти і відчувати, що його рука може дійсно вільно рухатися у вільних напрямках.

Крок 4. Учимо дитину малювати паралельні лінії.

Непаралельність штрихів - найчастіше порушення почерку. До того ж зазвичай діти не розуміють, чому вони пишуть негарно, а дорослі не можуть їм цього пояснити. Домагатися паралельності за допомогою трафаретів і косих лінійок не потрібно, бо коли дитина перейде до роботи на аркуші без розлініювання, потрібно буде освоювати навичку наново. Ліпше відпрацьовувати її на дописьмовому етапі.

Для цього варто пояснити дитині, що таке паралельні лінії. Найпростіше визначення - рівні лінії на однаковій відстані одна від одної.

Слід також пояснити і показати, що всі вертикальні і наскісні штрихи потрібно писати тільки зверху вниз, а горизонтальні - тільки зліва направо.

Штрихування - найефективніший спосіб тренування.

Варто запам'ятати. Для роботи потрібно обирати невеликі малюнки, щоб штрихові лінії не були занадто довгими. Важливо не багато штрихувати, а правильно.

Крок 5. Учимо дитину малювати півовали.

Півовали - складова частина як друкованих, так і складових букв. Малювати ці елементи досить складно, оскільки потрібно враховувати:

- орієнтування у просторі;
- співвідношення висоти і ширини.

При виконанні таких фігур необхідно звертати увагу на положення руки: кисть має спиратися лише на мізинець.

Крок 6. Учимо дитину малювати круги і овали

Для тренування навички корисно «закручувати» і «розкручувати» спіралі та витримувати чітку траєкторію руху.

Щоб побачити і чітко зрозуміти, чим відрізняються круг і овал, корисно малювати ці фігури поруч і порівнювати.

Крок 7. Учимо дитину малювати зигзаги і прямі.

На цьому етапі потрібно навчити дитину вільно рухати руку вздовж рядка. Для цього варто обирати великі графічні елементи: «хвилі», «хмари», «дороги з гірками», «проїхати широкою дорогою», потім - «вузькою стежиною». Потрібно розпочинати з пунктирних ліній, а потім виконувати суцільні лінії, не відриваючи руки.

Крок 8. Учимо дитину розрізняти та писати елементи друкованих букв.

Ознайомлювати дітей з алфавітом необхідно поєднувати з аналізом елементів букв та їхніх з'єднань, конструюванням букв із сірників або інших матеріалів.

На цьому етапі дітям необхідно зрозуміти, що таке робочий рядок, його нижня і верхня межа, серединна лінія. Під час цієї роботи діти усвідомлюють, що «палички» і «кружечки», які вони пишуть, це елементи букв.

Оволодівши конструюванням друкованих букв, засвоївши спосіб їх розміщення у рядку, дитина легко вчиться робити те саме з письмовими буквами.

Крок 9. Учимо дитину писати друковані букви.

На цьому етапі, щоб закріпити зоровий образ букви і уникнути механічного копіювання, корисно виконувати завдання типу «допиши букву».

При виконанні таких завдань:

- закріплюється здоровий образ букви;
- удосконалюється система рухової координації;
- відпрацьовується вміння чітко виконувати інструкцію, визначати послідовність дій.

Крок 10. Учимо дитину писати елементи письмових букв.

Дев'ятий крок завершує дошкільний етап підготовки до письма. Наступний, десятий крок варто починати опановувати тільки у школі. Його побудовано так само, як і попередній: на основі усвідомленого виконання графічних рухів, подальшого вдосконалення зорово-просторового сприйняття, зорово-моторної координації, здатності до аналізу і синтезу, довільної регуляції уваги і організації діяльності.